

Gemeente
Drechterland

Document	Archeologische Quickscan
Plangebied	Noorder Sluisstraat 31 (Hemschool), Hem, gemeente Drechterland
Adviesnummer	18154
Opsteller(s)	[REDACTED]
Datum	07-08-2018

Advies	Optie 1: Behoud archeologie in situ door aanpassing ontwikkelplan Optie 2: IVO – Overig (Proefsleuven) (kosten initiatiefnemer)
Vervolgtraject	Archeologie West-Friesland verzoekt om overleg te plegen met de gemeente om verdere stappen door te nemen. Bij nader onderzoek verzoekt Archeologie West-Friesland de initiatiefnemer een PvE en bureauonderzoek te laten opstellen door een gecertificeerde archeologische instelling of bedrijf.

Archeologische Quickscan

1. Inleiding

Op verzoek van de gemeente Drechterland (contactpersoon: [REDACTED]) is gekeken naar het aspect archeologie met betrekking tot de ontwikkellocatie Hemschool (Noorder Sluisstraat 31) in Hem, gemeente Drechterland (afb. 1).

Op de locatie staat een basisschool (gebouwd in de jaren '80) die sinds enkele jaren niet meer in gebruik is. In het zuidelijk deel van het plangebied ligt een voetbalveldje. Het ligt in de planning om het plangebied opnieuw te ontwikkelen (in totaal circa 3.500 m²). Hierbij wordt gedacht aan de sloop van het bestaande schoolgebouw, het inrichten van een speelplek en ruimte bieden voor de bouw van enkele woningen (maximaal 6).¹ Er zijn nog geen definitieve bouwplannen. Mogelijk wordt aan de oostkant een groenstrip van de huidige begraafplaats meegenomen in de ontwikkeling (afb. 2, circa 350 m²).

¹ Gemeente Drechterland 2018.

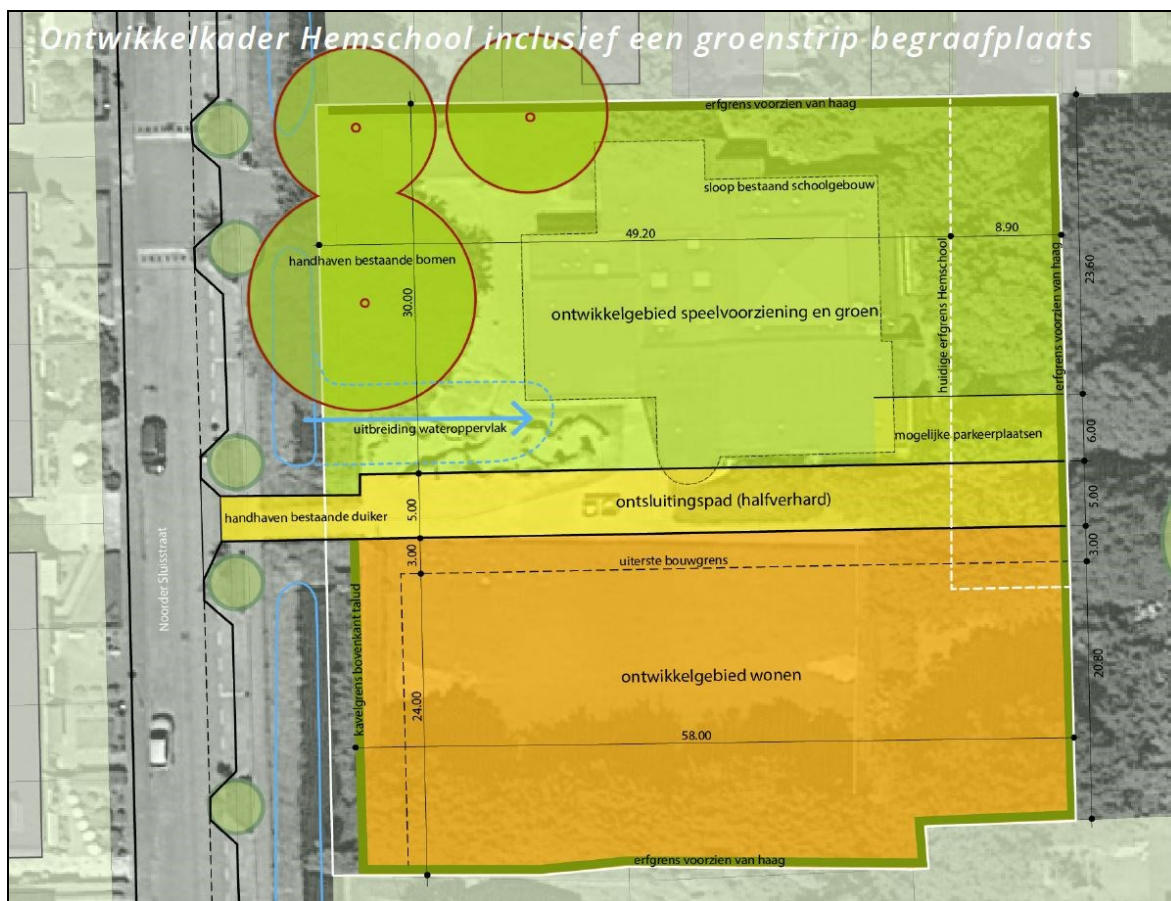
Afbeelding 1. De locatie van het plangebied Hemschool (witte stippellijn) op de luchtfoto (bron: PDOK).

2. Bestemmingsplan Drechterland Zuid & Concept-Beleidskaart Archeologie

Het plangebied valt binnen het bestemmingsplan 'Drechterland Zuid' (vastgesteld 2013).² Middels dit bestemmingsplan gelden binnen het plangebied de dubbelbestemmingen Waarde – Archeologie 2 en Waarde – Archeologie 3. Dit houdt in dat rekening dient te worden gehouden met het aspect archeologie bij ingrepen groter dan respectievelijk 100 m² en 500 m² en dieper dan 40 cm onder maaiveld.

Archeologie West-Friesland ontwikkelt voor de gemeente Drechterland een archeologische beleidskaart. Deze Concept-Beleidskaart Archeologie is nog in ontwikkeling en nog niet aangeleverd aan de gemeente. Op basis van deze kaart ligt het plangebied binnen twee verschillende zones. Grotendeels in een zone met een hoge verwachting voor vindplaatsen uit de prehistorie (afb. 3, kleur oranje). Dit is op basis van bodemkaarten vertaald naar een vrijstellingsgrens van 1.000 m². De zuidoosthoek van het plangebied ligt in een zone met een hoge waarde voor vindplaatsen uit de Middeleeuwen en Nieuwe Tijd (kleur donkeroranje). Dit heeft op basis van de bodemkaart en historisch kaartmateriaal een vrijstellingsgrens van 100 m².

² NL.IMRO.0498.BPDrechterlandZd-vg01.

Afbeelding 2. De ontwikkelplannen voor de locatie van het plangebied Hemschool (inclusief de groenstrip aan de oostkant, bron: Gemeente Drechterland 2018).

3. Cultuurhistorische achtergrond

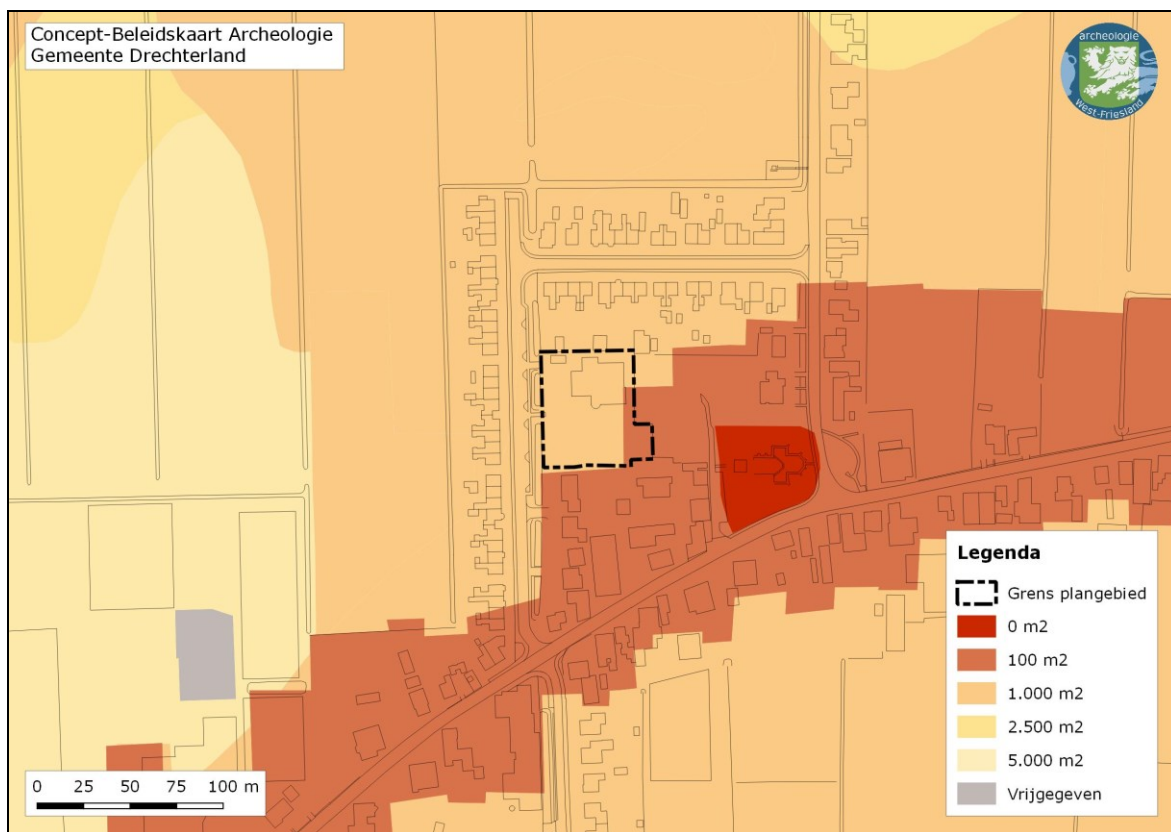
Het plangebied ligt direct achter het historisch dorpslint van Hem, een gebied van hoge archeologische waarde. De zuidoosthoek ligt nog in de zone waar archeologische waarden uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd verwacht kunnen worden. De Hemmerbuurt is van oorsprong een binnenwaterkerende kade (CHW-code WFR222G). De kade is waarschijnlijk tijdens de ontginning van het gebied in de 12de eeuw ontstaan. Langs de kade heeft zich vanaf deze periode een dorpslint met tufstenen kerk ontwikkeld.

Voor het bepalen van de aanwezigheid van bewoningsresten uit de Nieuwe Tijd kan gebruik worden gemaakt van historisch kaartmateriaal. Op de kaart van Johannes Dou uit de 17de eeuw is te zien dat binnen het plangebied geen bebouwing aanwezig was in deze periode (afb. 4). Op de kadastrale minuut uit 1826 is eveneens nog geen bebouwing te zien binnen het plangebied (afb. 5). In de zuidoosthoek ligt het plangebied op een kleiner perceel. Vanwege de duidelijke perceelgrenzen is dit mogelijk in de Late Middeleeuwen bewoond geweest. Dit land was in de 19de eeuw in eigendom van de gemeente Hem en in gebruik als boomgaard (volgens de Oorspronkelijk Aanwijzende Tafel).

Van de Hervormde Kerk van Hem (Hemmerbuurt 66) resteert tegenwoordig alleen nog de laatgotische toren uit het eerste kwart van de 16de eeuw, de Hemmertoren (rijksmonument, nummer 37135). De kerk is na een verwoestende brand in 1898 herbouwd, maar in 1972 afgebroken. In de bewaard gebleven bakstenen toren zitten nog tufstenen verwerkt³, welke vermoedelijk deel hebben uitgemaakt van een 12de-eeuwse voorganger.⁴

³ Archis zaakidentiteitsnummer 2865776100.

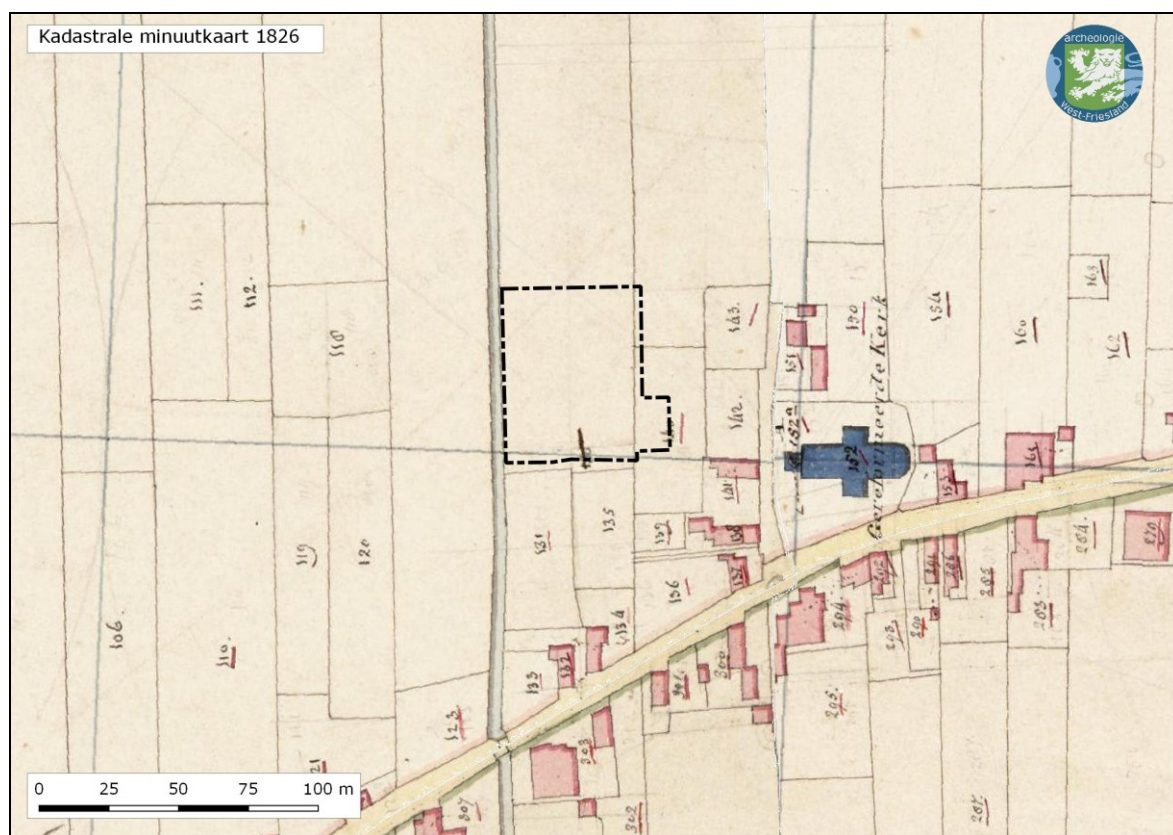
⁴ Numan 2005, 200-201; Gerritsen 2017, 38-39.

Afbeelding 3. De locatie van het plangebied Hemschool (zwarte stippellijn) op de Concept-Beleidskaart Archeologie van de gemeente Drechterland.

Afbeelding 4. De locatie van het plangebied Hemschool (zwarte cirkel, bij benadering) op de kaart van Johannes Dou (1651-1654, Westfries Archief).

Afbeelding 5. De locatie van het plangebied Hemschool (zwarte stippellijn) op de kadastrale minuut uit 1826.

Op basis van oude vergunningen is te zien dat de basisschool in 1981 is opgericht. In 1983 is een buitenberging toegevoegd en later, in 2005, is de Hemschool verder uitgebreid.

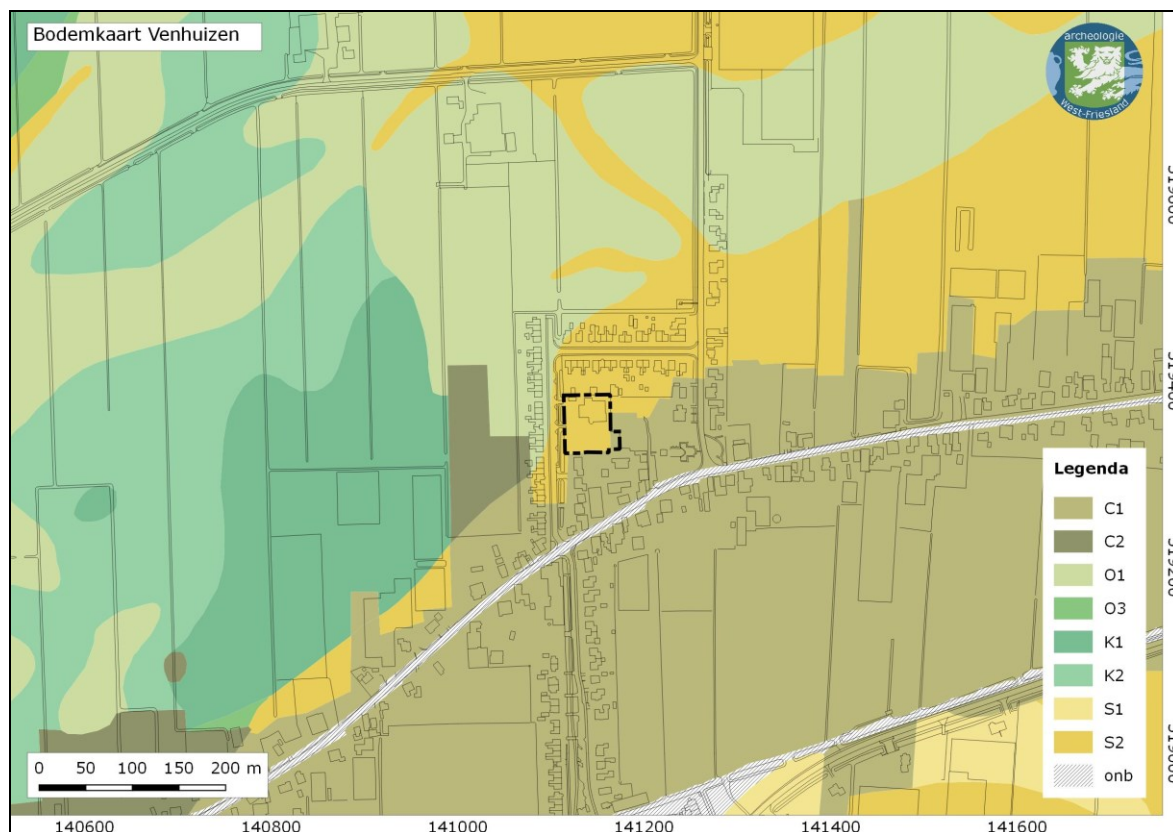
4. Archeologische en geologische bronnen

De gemeente Drechterland ligt in een gebied dat in de Bronstijd druk werd bewoond, voornamelijk in de Midden en Late Bronstijd (ca. 1500-800 voor Chr.). De nederzettingssporen concentreren zich over het algemeen op de flanken van de voormalige getijdengeulen. Deze zandige en zavelige banen ontwaterden beter dan het omliggende, natte land. De bewoners van het gebied gebruikten de zandige en zavelige ondergrond voor akkerbouw.

Aan de hand van bodemkaarten kan inzicht worden verkregen in de verwachting voor vindplaatsen uit de prehistorie. Op basis van de bodemkaart van Venhuizen⁵ blijkt dat het plangebied op een lichte kreekruiggrond met zwaarder dek ligt (code S2), hiervoor geldt een hoge verwachting voor vindplaatsen uit de Bronstijd (afb. 6).

In de zuidoosthoek van het plangebied ligt het plangebied op een zavelig oude cultuurgrond (code C1). Dit zijn diep humeuze gronden, waarvoor een hoge verwachting geldt voor vindplaatsen uit de Late Middeleeuwen en de Nieuwe Tijd. Deze gronden geven namelijk aan dat er een dik pakket van ophogingen uit deze perioden aanwezig is. Eventuele resten uit de Bronstijd kunnen onder de ophogingslaag aanwezig zijn, deze zijn goed geconserveerd gebleven onder de cultuurgrond.

⁵ Du Burck 1955.

Afbeelding 6. De locatie van het plangebied Hemschool (zwarte stippellijn) op de bodemkaart Venhuizen (Du Burck 1955).

Nabij het plangebied zijn alleen vondstmeldingen bekend die betrekking hebben tot de Middeleeuwen/Nieuwe Tijd. Bij het archeologisch onderzoek bij de Hervormde Kerk van Hem zijn o.a. een zegelfragment van was, een reliëhouder met graveren en een relikwie van textiel met een geborduurd kruisje aangetroffen (17de/18de eeuw).⁶ Bij graafwerk naast de kerk (geen archeologisch onderzoek) zijn schedels en een sarcofaag gevonden.⁷ Daarnaast is ten oosten van het plangebied tijdens het bollenrooien een benen snaarhouder van een lier gevonden.⁸

Voor drie onderzoeksgebieden op circa 500-700 m afstand van het plangebied zijn booronderzoeken uitgevoerd. In 2004 is aan de Koggeweg een inventariserend archeologisch onderzoek uitgevoerd door RAAP Archeologisch Adviesbureau.⁹ Hier zijn geen aanwijzingen aangetroffen voor vindplaatsen uit de prehistorie. Er wordt geconcludeerd dat de locatie waarschijnlijk te laaggelegen en daardoor te nat geweest zal zijn in de Bronstijd.

Ten oosten hiervan is in 2011 een onderzoek uitgevoerd door Archeologie West-Friesland.¹⁰ Tijdens dit inventariserend archeologisch onderzoek is gebleken dat het terrein geëgaliseerd is, waardoor eventuele sporen verloren zijn gegaan.

In 2003 is ten zuiden van deze onderzoeksgebieden, eveneens aan de Koggeweg, een inventariserend archeologisch onderzoek uitgevoerd door RAAP Archeologisch Adviesbureau, in verband met de aanleg van het bedrijventerrein.¹¹ Hieruit is gebleken dat het plangebied tijdens de

⁶ Zaakidentiteitsnummer: 2825315100.

⁷ Zaakidentiteitsnummer: 2915047100.

⁸ Zaakidentiteitsnummer: 3284829100.

⁹ De Kort 2004.

¹⁰ Soonius & Meijer 2011.

¹¹ Soonius 2003.

ruilverkaveling De Drieban is geëgaliseerd, waarbij de bodem diepgaand is verstoord geraakt. Archeologische resten uit de Bronstijd zijn hierdoor niet meer aanwezig.

5. Conclusie

Het ligt in de planning om de locatie van de Hemschool (Noorder Sluisstraat 31) in Hem opnieuw te ontwikkelen. Hierbij wordt gedacht aan de sloop van het bestaande schoolgebouw, het inrichten van een speelplek en ruimte bieden voor de bouw van enkele woningen. Er zijn nog geen definitieve bouwplannen. Met de beoogde plannen worden de vrijstellingsgrenzen voor archeologisch onderzoek overschreden. Ter plekke van de school is de bodem door de bouw mogelijk verstoord.

Voor het hele plangebied geldt een hoge verwachting voor vindplaatsen uit de Bronstijd. Voor de zuidoosthoek geldt ook een hoge archeologische waarde voor vindplaatsen uit de Middeleeuwen en Nieuwe Tijd.

6. Advies

Optie 1

De plannen voor de ontwikkellocatie Hemschool zijn nog niet definitief. Gezien de waarschijnlijkheid dat ter plekke van de school de bodem verstoord is, adviseert Archeologie West-Friesland het huidige plan om te draaien. Hierdoor komt het ontwikkelgebied wonen in het noorden te liggen en het ontwikkelgebied speelvoorziening en groen in het zuiden. De bodemingrepen voor de speelvoorzieningen en het groen zullen minimaal zijn, waardoor eventuele archeologische sporen in het zuidelijk deel in de bodem (*in situ*) bewaard kunnen blijven. Dit is in de geest van het Verdrag van Malta, de basis voor de bescherming van archeologisch erfgoed waarbij het doel is om archeologie zoveel mogelijk in de bodem te behouden.

Optie 2

Indien het niet mogelijk is om het plan te wijzigen en het woongebied in het zuiden te ontwikkelen, is op basis van de geplande bodemingreep die de nieuwbouwwoningen met zich meebrengt en de hoge archeologische verwachting en waarde, een archeologisch onderzoek in het kader van de AMZ-cyclus vereist. Door de huidige geplande ontwikkelingen is het niet mogelijk eventueel aanwezige sporen in de bodem te behouden.

Dit archeologisch onderzoek dient te bestaan uit een bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek (IVO) in de vorm van proefsleuven. Als leidraad voor het proefsleuvenonderzoek dient een door het bevoegd gezag goedgekeurd Programma van Eisen te worden opgesteld.

Archeologie West-Friesland verzoekt om spoedig overleg te plegen met de gemeente en/of projectontwikkelaar om het vervolgtraject te bespreken (C.M. Soonius: 06-25272867).

7. Bronnen

AHN2 (www.ahn.nl)

Archis 3.0

Burck, P. du, 1955. De Bodemgesteldheid van de gemeente Venhuizen. *Stiboka-rapport* 406. Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.

Gemeente Drechterland, 2018. Ontwikkeldkader Locatie Hemschool. Gemeente Drechterland. Hemschool, een plek voor de buurt. Vormgeving door BREEN stedenbouw.

Gerritsen, S., 2017. Een laatmiddeleeuws huispodium langs de Westerkerkweg. Archeologisch onderzoek aan de Westerkerkweg 36 in Venhuizen, gemeente Drechterland. *West-Friese Archeologische Rapporten* 104. Archeologie West-Friesland, Hoorn.

Kadastraal Minuutplan 1826, Gemeente Venhuizen en Hem, Sectie B, genaamd Noordhem, Eerste Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastraal Minuutplan 1826, Gemeente Venhuizen en Hem, Sectie B, genaamd Noordhem, Tweede Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastraal Minuutplan 1826, Gemeente Venhuizen en Hem, Sectie C, genaamd Zuidhem, Eerste Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastraal Minuutplan 1826, Gemeente Venhuizen en Hem, Sectie C, genaamd Zuidhem, Tweede Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kort, J.W. de, 2004. Plangebied 't Wuiver en Koggeweg, gemeente Venhuizen; een inventariserend archeologisch onderzoek. *RAAP-NOTITIE* 655. RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., Amsterdam.

Numan, A.M., 2005. *Noord-Hollandse kerken en kapellen in de Middeleeuwen*, ca. 720-1200, Zutphen.

Soonius, C.M., 2003. Plangebied bedrijventerrein Koggeweg te Hem, gemeente Venhuizen; een inventariserend archeologisch onderzoek. *RAAP-NOTITIE* 441. RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., Amsterdam.

Soonius, C.M. & Y. Meijer, 2011. Bedrijventerrein Zuiderkogge fase 4b, Hem, gemeente Drechterland. Een archeologisch bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek (verkennende fase). *West-Friese Archeologische Rapporten* 26. Archeologie West-Friesland, Hoorn.

Westfries Archief

8. Geldigheid

Indien de (bodemroerende) plannen voor dit project worden gewijzigd na advisering, dan dienen de nieuwe plannen te worden voorgelegd aan Archeologie West-Friesland, zodat deze opnieuw kunnen worden beoordeeld. Het voorgaande advies vervalt daarmee.

Deze archeologische quickscan heeft een geldigheid van **2 jaar**. Na verloop van deze periode wordt het advies ongeldig en dient bij ontwikkelingen een nieuw archeologisch advies te worden aangevraagd. Dit geldt ook voor ongewijzigde bouwplannen.

Bovenstaand archeologisch advies is daarmee geldig tot:

07-08-2020